

Cholajil 029
GÉNESIS
Capítulos 17:6-26

Kaqaq'is chi na utzam ri qatijonik kamik, ajil tz'aqat tatb'anel, ri qatijonik chupam ri wuj Génesis. Tajin kujchoman chrij ri jun qatijonik kanoq, ri cap. 17 rech ri Génesis. Kamik kaqaq'is na ri qachomanik wa' pa we cap. ri' kaqachip k'u b'i jawije' ri xujkanaj wi kanoq chupam kan ri jun qachak. Kaqasak'iy ri vers. 3 xuquje' ri 4 jewa' kub'ij:

3 Aretaq ri Abram xuto chi ri Ajawaxel tajin katzijon ruk' xuqasaj ri upalaj cho ri ulew, ri Ajawaxel xuchip tzij: 4 Are wa' ri nuTzij ri kawaj kinjikib'a awuk': Ri awech at katux na kitat k'ya tinamit. (Gén. 17:3-4)

katux na kitat ek'ya tinamit. Chomaj ampe la wa' we ri'. Chupam 4000 junab' k'o nimaq taq juch' quk' ri kel uloq che ri Abaham. K'o ri juch' rech ri Ismael, xuquje' ri juch' rech ri Isaac. K'o millones winaq wa' chupam we jujun taq juch' ri'. Tek'uri', kaya' wa' chuxkut we juch' taq ri' ri rijla'lil ri Abraham ajchikaj: Ri qech uj ri qab'inab' ri ujralk'wal taq ri Dios rumal ri qakojonik chrij ri qajawal Jesucristo. Rumal wa' ri taqo'n Pablo kub'inaj ri Abram, ri qatat ronojel uj, chupam ri uwuj ri xutz'ib'aj chke ri ajromanos, chupam ri cap. 4:16. Are are' ri tat chke konojel ri kojonelab pa ri Cristo xuquje' taq ri tinamit re Israel xuquje' ri árabes. Qastzij wi, ri Dios qas je' xub'an che ri uchi'm uloq. Xub'ij uloq wa' q'atannoq chi k'u 4000 junab' chi ri Abram kux na ri kitat ek'ya tinamit je' k'u wa' ub'anom. Qila' k'a ampe ri ver. 5 jewa' kub'ij:

5 Man kab'inaj tä chik Abram, xane' kamik ri' kab'inaj chik Abraham, rumal chi kinb'an chawe chi katux na kitat ri nimaq taq tinamit ri man keb'ajilitaj taj. (Gén. 17:5)

Ri Abram, qas jas ri xqab'ij kan chupam ri jun qachak kanoq, ke'l kub'ij "Tat ri nim uq'ij", o Tat ri k'o chikaj". Kuya' kaqab'ij che, "Tat ke ri nim uq'ij", are k'u ri b'i'aj Abraham ke'l kub'ij "Tat re ek'ya winaq". Ya' ampe alaq chqe chi kaqaya' jun k'utb'al no'j chrij ri ukojonik wa' we achi ri Abram. Chomaj ampe la chi pa jun aq'ab'il ri Abram xuquje' ri Sarai kewalajik xuquje' tajin kechakunik chupam ri kulew, keyopan k'u jujun taq ajk'inelab' ri petem ke chupam ri chaqij uwosaq. Ketak'i chupam ri k'olib'al ri kel chila' jawije' kak'iy wi ri joron pa Hebrón rech kakesaj kijoron chupam ri k'wa ri'. Epetinoq k'u

che ri kib'e pa umox q'ij rech keb'e pa Egipto, kakita' k'u kijoron chb'il kib' e'are' xuquje' chke taq ri kikamey, ke'l k'u uloq ri Abram che kik'ulaxik. Rajawaxik kanataj chqe chi chupam kan taq we q'j ri' ek'ya chke taq we winaq ri' kakiya' k'olib'al chke ri winaq rech kekanaj kan kuk'. Sib'alaj utz na we chi' kujtzijon chkij taq ri winaq ri kanom kachoch pataq pek, ojer kanoq sib'alaj elawlo wa' taq we winaq ri'. Xane' pataq kan we q'ij ri', man kuya' tä ri' chi jun winaq ri man ajchila' taj kab'in chupam ri tinamit we man k'o jun kayow k'olib'al che chi kawar kan chupam ri rachoch.

We ri lal ke' la chupam jun che ri nimaq taq qatinamit, chi ri lal man ajchila' taj xuquje' man k'o tä jun kach'ob' la uwach chke, ajil tz'aqat tatb'anel, k'ax ri' kariq la che uriqik jachin jun ri kujaq ri porta chwech la rech kakanaj la kan ruk'. Ek'ya ekojonelab' ek'o chila', Xane' ri qab'antajik chik kamik man junam tä chik ruk' ri nab'e. Man k'o tä chik chqe chi kaqaya' k'olib'al che jun chi kawar kan cho qachoch jas ri nab'e. Xane' k'u ne', ri Abram kel uloq che kik'ulaxik tek'uri' kub'ij chke chitija' ijoron, xuquje' kuya kiq'ayes taq ri awaj. Tek'uri' man chunaj taj, kub'ij chke. ¿A utz chech alaq chi kakanaj alaq jun joq'otaj waral?" Ri e'are' k'ut kakitzalij uwach ri utzij: "Man kujkowin taj rumal chi qoqtam qib' rech kujopan pa Egipto". Ri e'are' k'ut kakiq'alisaj kib' ejachin taq, tek'uri' kakita' che ri Abram, jasne' ri ab'i. Ri are' k'ut kub'ij chke: Ri nub'i' are' "jun tat ri nim uq'ij". Ri e'are' k'ut xkib'ij che: "Utz b'a ri', ¿Ak'o jun ak'ajol o jun amyal?" Kub'ij k'u ri Abram chke: "Man k'o tä jun walk'wal". Chomaj ampe la chi sib'alaj tzeb'al uwach ri' chikiwach ri ajk'inelab'. ¿Kawaj kab'ij chqe - kecha ri' ri e'are' che - chi man k'o tä e'awalk'wal tek'uri' ri ab'i are abram? Je b'a ri' chi, keb'el b'i ri' chupam ri chaqij uwosaq ruk' taq tze'.

Q'atnoq chi k'u waqib' ik', ke'ak'ow chi k'u jun mul ri ajk'inelab', tzalijem k'u ke, ketak'i chi k'u junmul chik, kel chi b'i k'u ri Abraham che kik'ulaxik. Tek'uri' kakichip chi jun mul tze' xuquje' kakib'ij che. "Xe q'ij tat nim uq'ij" Kub'ij k'u ri Abraham chke: Man je' tä chik nub'i' "Tat nim uq'ij". Kakita' k'u che: ¿Jas k'u ri k'ak' b'i la kamik?" Ri are' kub'ij chke: "Ri nub'i', tat re ek'ya winaq". Are k'u ri e'are' sib'alaj kakanaj kaketamaj rumal wa' kakib'ij k'u che: "Wene' xa ekwachip ri awalk'wal xek'ujik". Are k'u ri Abraham kub'ij chke xane man k'o tä jun walk'wal k'olinoq, kachomaj alaq chi wa' we achijab' ri' kerroqi' che jun tze' aretaq xkitab'ej re wa' we ri'. Wene kākib'ij: "Xaq ya'l tze' wa' we achi ri'; ri achi ri' tat chik maja' ne' kak'uji' ralk'wal". Xane' wa' we ri' xaq jun k'utunik wa'. Xane' ri lal choman ampe la chrij wa' we kojoniq ri' rech ri achi ri Abraham. Ok'owinaq chi k'u 4000 junab', ri lal xuquje' ri wech in man kujtze'n tä chik rumal chi saq chik chaqawach chi ri Dios je' xub'an che

ri uchi'm uloq, chi ri Dios xub'an tat che re ek'ya tinamit, xuquje' je' na, ri ub'i' Abraham, ri "Kitat ek'ya winaq". Qasak'ij ampe ri vers. 6 k'a pa ri 8 rech we cap. 17 re ri wuj Génesis:

6 Kinb'ano chi sib'alaj kek'yar ri awijalil; keb'el na ajawinelab' chawe xuquje' taq tinamit. 7 Kinb'an na jun k'ulwachinik awuk' xuquje' kuk' ri awijalil, ri man k'o tä uk'isik, kánux na aDios xuquje' kiDios ri awijalil chb'e q'ij saq. 8 Chawe at xuquje' chke ri awijalil kinya' chke, chi kechb'ej ri ulew chb'e q'ij saq, ronojel ri ulew re Canaán, jawije' chi' tajin kixwakat wi kamik. Xuquje' kanux k'u na kiDios. (Gen. 17:6-8)

Qastzij ne' chi ri Dios ub'anom chi keb'el ajawinelab' xuquje' tinamit che ri Abraham. Tek'uri' ri Dios kub'an jun junalik' k'ulwachinik ruk' ri Abraham. Man k'o tä uk'isik ri ke'l kub'ij chi k'o na upatan chqe uj che taq we q'ij kamik. Rumal chi ri Dios uchi'm che la xuquje' chwe in, ajil tz'aqat tatb'anel, jun trat ri man k'o tä uk'isik we tzij chqe chi kaqakub'a qak'ux chrij ri Cristo Jesús. Are wa' ri trat ri ub'anom ri Dios quk' uj. Ajil tz'aqat tatb'anel, we ri Dios man je' tä kub'an che ri trat ri ub'anom ruk' ri Abraham, man k'o tä b'a kel wi ri' che utulkupixik uxe'l ri ub'anom uk' la. Xane', ri Dios je' kub'an che jas ri xuchi'j che la xuquje' jas ri xuchi'j che ri Abraham. Qas chila' ampe la ri kub'ij ri Dios: "Kinya' na" "Kintik na" "Kink'yarsaj na". Ri trat ri kub'an na ri Dios, are jun trat ri man k'o tä uk'isik. Man kuya' taj kaxalq'atixik. Man are' tä jun k'ulwachinik ri kak'isik. Ri Dios man uyo'm tä ri ulew xaq pa qajik, pa junmuch' b'elejeb' lajuj (99) junab'. Ri Dios uyo'm chke rech kakechb'ej chb'e q'ij saq.

Ri tzijob'elil kub'ij chqe, chi ri e'are' ek'olinaq uloq chupam wa' we ulew ri' pa oxib' joq'otaj. Ri ulew kech ri e'are', xane' ri nim ub'anik are la chi kek'ujij choch chuxe' taq jastaq ri rajawaxik kakib'ano. Nab'e, ri Dios xeb'utaq b'i chupam ri ulew re Egipto, ri e'are' xkitukij k'u kib' chila'. Chupam k'u wa' we tinamit ri' xeb'ux wi e'are' nim tinamit. Xeqaj b'i chupam wa' we tinamit ri' jacha' jun komon ja re oxk'al lajuj (70) winaq, aretq k'u xeb'el uloq, jacha' jun nim tinamit chik re jun millon ruk' nik'yaj, o kraj ne' k'o jub'iq' chik. Man chunaj chi k'ut xeb'elq'ax chi b'i kumal ri ajbabilonia rumal chi xk'an ri q'ılanik chke nik'yaj tyoxib' chik, xuquje' man xkichajij tä kib' che uk'utik jun utzalaj k'aslemal ruk' ri Dios. Xetzalix k'u uloq rumal ri Dios chupam ri ulew tek'uri' xetukix chi b'i jun mul chupam ri junab' 70 chupam taq we qaq'ij kamik, Aretaq kipaqaqachim apanoq ri kiMesías. Chupam taq ri qaq'ij kamik, man etzelijnoq tä uloq ronojel. Ri Dios are wa' xub'ij uloq oxib' mul chi keb'esax na

b'ik chupam ri ulew, xuquje' xub'ij uloq chi ketzalij na uloq oxib' mul cho ri ulew ri'. Kaqil k'ut chi te kamul etzelijnoq uloq. Aretaq ketzalij uloq wa' che we jun mul ri', ke'l kub'ij wa' chi man k'o tä chi jun mul keb'elisax chi na cho wa' we ulew ri'. Kak'ulmataj wa' aretaq käpe ri mil junab', aretaq ri Dios keb'umulij, tek'uri' keb'utzilisaj uloq cho we ulew ri' ri uchi'm chke. Man are wa' ri qachomanik chrij rixqab'ij ri tzalijem cho ri uwachulew qas je' kak'ulmatajik. Xane' ri qachomanik are la chi aretaq jun winaq kub'an jun q'alajisanik ri je wa' we ri' kutij na uq'ij che chi jun utz tä na kelik, xuquje' kya' jastaq kamik chupam ri qatijonik ri je'l kab'an che ub'anik ri je'l kab'an che rilik chrij ri ub'im uloq ri Dios. Ek'ya tajin kakitzukuj ri je'l ub'ixik ri je'l rilik kumal, nim käka'n che. Xane' sib'alaj je'l rilik ri' we je' käka'n che qas jas ri b'im uloq. Ri nim ub'anik na are la chi man k'o tä jun jasech ri kaqaya' ruk' ri uchi'm uloq ri Dios, xuquje' man k'o tä kaqab'ij ri man ub'in tä are'. Qasak'ij ampe ri vers. 9 xuquje' ri 10 rech we Cap. 17 ri' re ri Genésis:

9 Ri Ajawaxel xub'ij che ri Abraham: Je' chb'ana' che ri qatrat rixqab'an awuk', ri awe at xuquje' ronojel ri awijalil, pa ronojel ri awijalil ri kek'uji' na. 10 Are ku wa' ri trat ri' ri käk'uji' chaqaxo'l awuk' xuquje' ri awijalil ri rajawaxik ronojel keb'ok che ub'anik: Konojel ri achijab' ri ek'o chixo'l rajawaxik kaqupix ri uwi' ri kikowil. (Gen. 17:9-10)

Ri uqipixik ri uwi' ri ukowil ri achi are jun k'utunik wa' che ri trat rixkib'ano. Man kab'an tä k'u wa' we qupinik ri' we man k'o tä jun che ub'anik ri trat. Ri e'are' xkib'ano rumal chi xka'n jun trat ruk' ri Dios; are k'u wa' kab'anowik chi man ejunam tä chik ri nik'yaj. Are junam wa' ruk' ri kojonel kamik ruk' ri utz taq chak ri kub'ano. Ri cojonel man kub'an ri utz taq chak rech kakoltajik. Ri kojonel kub'an ri utz taq chak rumal chi koltajinaq chik.

K'o jun ajoyuq' jun mul ri' tajin kutzijoj chi aretaq ak'al na, xe'l b'i chupam ri rachoch, xuriq nimaq taq k'axk'ol. Ri xb'anow che chi man xuya' tä kan ri ukojonik xuquje' ri ub'anik utzil pa ronojel, are ri natab'al re ri utat. Je wa' kub'ij are': "Rumal chi nuk'ajol ri nutat, man kinb'an tä wa' we jastaq ri, xuquje' man kinnok tä wa' chupam we k'olib'al ri". Xuq'atej rib' rumal wa' we jastaq ri'. Kub'ij k'ut are xuquje': "Man xnop'an tä che uk'ajol ri nutat, rumal chi man xinb'an tä jujun jastaq; nuk'ajol chik ri nutat. Are xb'anowik chi nuk'ajol, rumal wa', chi xinq'il wib che jujun taq jastaq". Ri uk'utb'al ri trat, are ri qupinik ri kab'an che ri uwi' ri ukowil ri achi. Man are ri qupinik ri' xyo'w chuxe' ri trat; xane' ri qupinik are kutb'al re ri trat, are kaq'alajisan ri trat. Qila' k'ampe ri ver. 12 rech we cap. ri'rech we Génesis, je wa' kub'ij:

12 Ronojel achijab' ri ek'o chupam ri jujun taq ija'lil rajawaxik kaqupix uwi' ri ukowil aretaq te wajxaqib' (8) q'ij ilom uwach, ri ilom uwach choja xuquje' ri eloq'om ruk' pwaq chke winaq ri man iwanaqil taj, wa' ri e'are' man junam tä ikik'el kuk'. (Gen. 17:12)

¿Akil alaq wachalal chi gas je' xel wi ri b'im uloq chrij ri rilik uwach ri Cristo? Ronojel ri Pixab' gas je' xb'an che ri kub'ij chrij ri rilik uwach ri alaj ne' ri'. Are xux uk'ajol ri Abraham, xuquje' xux uk'ajol ri David. Che wa' we ija'lil ri' xpe wi, xuquje' pa ri wajxaqib' q'ij ri ilom uwach xqupix uwi' ri ukowil. Ri Pablo ri taqo'n kub'ij chqe chi ri Are' xil uwach chuxe' ri Pixab'. Qila' chi k'ampe ri ver. 13 rech we Génesis 17, je' wa' kub'ij:

13 Rajawaxik kaqupix uwi' ri ukowil ri ak'al ri ilom uwach choja xuquje' ri loq'om ruk' pwaq. Xa jeri' ri nutrat kakanaj che ri ikwerp ri kux jun trat chb'e q'ij saq. (Gén. 17:13)

Are wa' ri k'utb'al. Man kaka'n tä ri qupinik che ri kikwerp ri kariq ri trat. Ri Dios ub'anom chik umak kech ri e'are'. Kaqaye'j k'ut chi ri lal, ajil tz'aqat tatb'anel, chi wa' we ri' kok pa jolom la. Sib'alaj nim ub'anik we kil la rumal chi kamik ri' qastzij wa' che taq we q'ij kamik. Ek'ya winaq kamik kakichomaj chi we keb'ok chupam jun komon tyox, ruk' ne' we kaka'n kiasna', kakiriq ri kikolonik. Xane' man je' tä wa' ajil tz'aqat tatb'anel; wa' we jastaq ri' man k'o tä jun kukolo. Are k'u ne' we ri lal, lal kolotal chik, kaqokoj uj chi lal kab'an la wa' we keb' jastaq ri'. Xuquje' qakojo chi chi kux kachil ri jun komon tyox xuquje' kab'an la ri' ri qasna' la. Xane' man are' tä na kab'an ri jastaq ri' tek'uri' kakol taj jun. Ri ub'anik jun ja rajawaxik kachap b'i pa ulew, xane' man puwi' tä uloq. Qasak'ij ampe chik ri ver. 14 rech ri cap. 17 re we Génesis, je' wa' kub'ij:

14 Arek'u ri achi ri man qupim tä ri uwi' ri ukowil, rajawaxik ri' kesax b'i chupam ri utinamit; rumal chi man okinaq tä che ub'anik ri nutrat. (Gen. 17:14)

Ek'o ejujun chupam ri tinamit Israel ri man kiniman tä ri pixab' rech kakiqupij uwi' ri kikowil. Kaqil k'u na chi kraj konojel ri tinamit man xkinimaj tä wa' we trat ri' aretaq xeb'el uloq chupam ri ulew re Egipto. Xane' wa' we troxil ri' xub'ana k'ax che ri trat. Ke'l kub'ij wa' chi ri achi man ub'anom tä wa' kelesax na chupam ri tinamit. Man k'o tä jun winaq xuquje' jun jupuq winaq, kakowin

che uturik wa' we trat ri' ruk' ri tinamit. Ri Dios xub'an ruk' ri Abraham xuquje' ruk' ri rija'lil, xuquje' are jun trat wa' chb'e q'ij saq. Aretaq ri achi kuxalq'atij wa' we trat ri', kelesax b'ik, xane' ri trat kakanaj na. ;Kajamb'al wa' we ri! Qila' k'a ampe na, jas uk'exik kub'an ri Dios che ri ub'i ri Saraí, Sara kacha' che, xuquje' kuchi'j che chi kak'uji' na jun ral. Qasak'iy ampe ri vers. 15 xuquje' ri 16:

15 Xuquje' ri Ajawaxel xub'ij che ri Abraham: Ri Saray, ri awixoqil, man kub'inaj tä chik Saray xane' Sara chik ri ub'i'. 16 Kintewchij na, xuquje' rumal ri are' kinya' na jun awalk'wal. Qastzij kintewchi'j na, kux na kinan ri ek'ya tinamit, che ri are' keb'el wi na taqanelab' kech taq ri tinamit. (Gen. 17:15-16)

Are k'u ne' ri ri'jalaj Abraham kux na kitat ri k'yalaj tinamit, ri Sara xuquje' kux na kinan ri k'yalaj tinamit. Ri ver. 17 je' wa' kub'ij:

17 Arek'u ri Abraham xuqasaj uwach k'a cho ri ulew xuquje' xtze'n pa ranima': ;A käkowin lo jun achi ri jun cient (100) tä chik ujunab' kak'uji' jun ralk'wal, xuquje' ri Sara jun much' lajuj (90) chik ujunab' k'ux na nan? (Gen. 17:17)

;Ri ri'jalaj Abraham! Xuwi xtze'n are'. Xane' wa' we ri' man are jun tze' re man kojoniq taj. Kaqakoj uj chi wa' we tze' ri' are jun tze' re kikitomal, chi kaqab'ij che chi wa' we jastaq ri' je' kak'ulmataj na. Eta'm la chi k'o jun mul chupam wa' we qak'aslemal ri', Ri Dios kub'an jun jasech rumal qech uj, ri sib'alaj kajamb'al. We ne ri lal je wa' k'ulmatajinoq uk' la ri xub'an che la chi xtze'n la rumal. Man k'o tä jas kub'an jun chi kätze'n jun rumal ri tajin kub'an ri Dios ruk' jun. Wa' we achi ri' ri Abraham kraj ne' man k'o tä jun mul richk'am chi wa' we ri' je' na kak'ulmataj chupam ri uk'aslemal. T'uyul ampe la chupam ri utem ri are', kil ampe la chi man k'o tä k'amb'al no'j xuquje' man k'o tä k'ulmatajinoq wi. Xopan ri kamikal chupam ri umatriz ri Sara, xuquje' ri Abraham are jun achi ri kaminaq chik. Ri Pablo kutz'ib'aj are wa' chrij we ri' chupam ri uwuj chke ri ajRomanos, chupam ri cap. 4, vers. 17 k'a pa ri 22, je' wa' kub'ij: *Jas ri tz'ib'atalik, "At nukajom che kimam k'ya nimaq taq tinamit." Ri Dios ri kayow ri kik'aslemal ri käminaqib', ri xeb'anow ri jastaq ri man ek'o tä nab'e kanoq, are Dios wa' ri xukoj ri Abraham. Aretaq man k'o tä chi eyeb'al k'uxaj ri Abraham xkojonik xk'uji' k'u reyeb'al uk'ux, je k'uri' xux kimam taq ri nimaq taq tinamit, jacha' ri ub'im ri Dios che: "Jewa' ri kajilib'al ri e'awijalil." Ri ukojonik ri Abraham man xchuqchup taj, k'o chi k'u ne' lo jun sient ujunab'. Xaq reyem chi ri ukämikal, xuquje' ri Sara, jeri' chi man kuya'*

tä chik chi käk'uji' ral. Pune' jewa', man xuya' tä k'u kan ri ukojonik. Man xub'an tä keb' uk'ux chrij ri b'im uloq chi kayä na rumal ri Dios, man xuya' kan ri ukojonik. Xane' xkowir rumal ri ukojonik, xunimarisaj k'u ri uq'ij ri Dios. Kas reta'm chi ri Dios k'o ukwinem che ub'anik ronojel jas ri xub'ij uloq chi kuya' na che. Rumal k'u wa', "Ri Dios xuq'alajisaj ri Abraham chi suk'." Ri Abraham xkon che ri Dio xuquje' xk'uji' pa jun nimälaj kikitomal rumal ri kajamab'al xuquje' ri nimälaj utoq'ob' ri Dios. Xane' pa jun nim joq'otaj chik xpe jun chomanik pa ujolom, jacha' ne jun ukyaq'ab'al ch'ab' xok chupam ri ranima'. ¿A eta'm la jas wa'? Ri Abraham kachoman chrij jun ak'al, ri ak'al are ri Ismael. Chupam k'u ri cap. 17 re we Génesis, xuquje' ri vers. 18 xuquje' ri 19, ri Abraham kach'aw ruk' ri Dios:

18 Xub'ij k'u ri Abraham che ri Dios: ¡B'ana' la che ri Ismael chi kak'uji' chuxe' ri tewchinik la! 19 Ri Ajawaxel xub'ij che: ¡Xane' are ri Sara, ri awixoqil, ri kayow na jun ak'ajol, ri kub'inaj na Isaac! Ruk' ri are' kinjikib'a wi na ri nutrat xuquje' kuk' ri rija'l ri kek'uji' na, jun trat ri man kachup tä uwach. (Gen. 17:17-18)

Ri Abraham k'ut kub'ij, "O Ajawaxel wa' we ak'al ri' k'iyinoq cho ri wachoch". Jasche, chomaj ampe la chi sib'alaj k'o ruk' ri ak'al ri'. Ri Ismael k'o chik kajlajuj ri ujunab' aretaq ri Abraham xresaj b'i cho rachoch. Man qachomaj tä uj chi ri Abraham karil na jun mul uwach chik. Sib'alaj xkanaj kan ruk' jun q'och'owem anima'aj rumal ri resaxik b'ik cho ri rachaoch. Ajil tz'aqat tatb'anel, man are' tä kachari ri kaqachomaj chrij ri Ismael. Le are' are xux uk'ajol ri Abraham. Ri Abraham k'ut sib'alaj k'o uloq'ab'al uk'ux che ri uk'ajol, wa' we ri' are jun nimalaj q'oxowem anima' ri rajawaxik kujach na b'ik. Kaqachomaj uj chi k'ya mul wa' chi xchoman chrij, kraj ne', je' wa' ku'bij: "Jun jasech wa' ri man utz taj ri xinb'ano rumal chi xink'am ri Agar che wixoqil". We ri' are jun umak wa' ri xub'ano, man xaqxu' tä k'u are' xub'an k'ax che rib' ajil tz'aqat, xane' xuquje' che ri ulew jawije' ri xk'uji' wi, kamik ri' qas are tajin kuriq na k'ax wa' we ulew ri'. K'o taq k'axk'ol wa' chupam ri ulew ri' k'a ojer uloq. ¿Jas che'? Rumal chi ri Abraham xmakunik.

Kamik ri' ajil tz'aqat tatb'anel, ek'ya keb'inik chi ri mak are jun jasech ri man nim tä ub'anik, ri mak are jun jasech ri kuya' káb'anik chi man k'o tä jun ka'ilowik. Jeri' wachalal, ri Pablo ri apostol kub'ij chupam ri uwuj chke ri ajgalatas, ri cap. 6 ver. 7: *Mi mank'atij iwib'; ri Dios man kuya' taj ketz'eb'ex uwach: Rumal chi ronojel ri kutik ri achi, are' wa' ri kuyik na.* K'o wa' ri uwach ri mak, ajil tz'aqat tatb'anel. Ri winaq man kuyik tä jun jasech ri xaq

jub'iq' man je', xane' qas jas ri "utikom". We achi ri' ri Abraham tajin kuyik kamik, Kurib'ej ri ranima' chi kak'asi' tä ri Ismael cho ri Dios. - Kächa' ri are'.

Are k'u ri Dios kub'ij che chi ri Sara kuya' na jun ral ala. Ruk' wa' qas kub'ij chi ri Ismael man are tä ri k'ojolaxel ri chi'm uloq. Ri xub'an k'u ri Abraham are la chi man utz taj. Xa tä ne' jun mul chi b'a kab'ixik, chi ri Dios utz karilo chi kek'uji' ekeb' oxib' rixoqij jun. Chi kaqil wi, chi ri Dios kuq'at tzij puwi'. Man kub'ij tä wi chi ri xub'an ri Abraham, utz. Qasak'ij ampe ri vers. 20-22 rech ri cap. 17 re we Génesis:

20 Are k'u ri Ismael, nutom chik ri uch'awem. Kintewchi'j na, kinb'an che chi kek'uji' ek'ya uk'ajol xuquje' e'uq'ab' taq rachalaxik. Are' kux na kitat ekab'lajuj (12) ek'amal taq b'e ri nimaq kiq'ij. Kinb'an che chi kux jun tinamit ri sib'alaj nim. 21 Xa k'une' ri nutrat ruk' ri Isaac kinjeqeb'a wi na, ri ak'ojol ri kuya' na ri Sara chawe pa jun junab' che taq we q'ijol ri'. 22 Aretaq ri Dios xto'taj che tzij ruk' ri Abraham, xuya' kanoq. (Gen. 17:20-22)

Ri Dios je' kub'an che jas ri ub'im. Man je' tä kub'an che chi xaq kakanaj kan chjeri' o xaq kuk'am b'i tew ky'aqiq'. Qas je' kub'an na che jas ri ub'im chi je' kub'an che. Kub'ano chi je' tä ne' chi ri Isaac k'ochik, ilom chi uwach. Katzijon chrij taq ri jastaq ri man k'otaj je' tä ne' k'olik. Che ri jun junab' chik ri kapetik kil na uwach ri Isaac. Ri Ajawaxel k'ut man katzijon tä chik ruk' ri Abraham. Je' tä chi ub'im: "Abraham utz we man katch'aw tä chik". Ri Dios ub'anom chik ri Uchomanik. Ajil tz'aqat tatb'anel, k'o mul aretaq kaqaya' kanoq uta'ik jastaq che ri Ajawaxel. K'o jujun taq jastaq, ri man utz tä chik kaqata' che ri Ajawaxel. K'o jujun taq mul chi qab'im chik k'ya jastaq, ri man rajawaxik tä chik kaqab'ij. Ek'ya chke ri qanan qatat ri xaq kaka'n molest che ri Ajawaxel chupam taq ri kich'awem pune' kik'amom chik ri tzilib'al re ri kich'awem. Ri tzilib'al re are la chi no. Xa jeri' ri Abraham, kuta ri kub'ij ri Dios chi ruk' la Abraham. Man k'o tä chi jun mul chik kanataj ri Ismael. Ri Isaac are kechb'en na ri echb'al, ri Dios k'u man kuk'ex tä wa' we chi'nik ri'.

Man ke'l tä kub'ij wa' chi ri Dios man kuta' tä chik ri uch'awem ri Abraham. Kaqil na chuch apanoq chi ri Dios kuta' ri uch'awem ri Abraham, xane' man k'o tä xetzijon wa' chrij we jastaq ri'. K'o mul chi chi ri winaq kaka'n ch'awem chrij taq jastaq chi ri Dios man k'o tä pa chomanik chi kutzalij uwach. Na'taj che la chi ri Dios uk'utum chaqawach ub'anik ch'awem qas jas ri urib'al. Rajawaxik b'a wa', chi qas kaqil na aretaq k'o ri kaqato chi ri qachalaxik kaka'n ch'awem chrij ri aje' taq jastaq. Rajawaxik kaqa'n ch'awem chrij taq ri

jastaq ri qas taqalik rech ri Dios kutzalij uwach. Qila' amp ri ver. 23, je kub'ij chqe:

23 Pa we q'ij ri' ri Abraham, xe'uqupij uwi' ri kikowil ri uk'ajol ri ub'inam Ismael, ronojel ri epatanil taq re ri ilom kiwach cho rachoch, ri eb'uloq'om ruk' pwaq xuquje' ronojel ri achijab' ri ek'o cho rachoch, xeb'ukoj keta'l qas jas ri xub'ij ri Dios che. (Gen. 17:23)

Are wa' ri retal ri trat ri xub'an ri Dios ruk' ri Abraham. Kel uloq jun k'otow chi'aj chrij ri Ismael jasche ri are' xok wa' chupam ri naq'tasib'al ri'. Kaqab'ij che, chi rumal chi ri Dios uchi'm chi ri Ismael kux na jun nim tinamit. K'o are' chupam wa' we trat ri', xane' man are tä are', ri xuchij uloq ri Dios k'a chuxe' uloq. Man are tä are' kux na kitat ri tinamit, ri kukoj na ri Dios, xuquje' ri ke'l wi uloq ri Jesucristo. Sib'alaj nim ub'anik chi kaqil wa' we ri'. Ri Jesucristo käpe na che ri rija'l ri Isaac. Ri cap. 17 je' wa' kub'an che uk'isik utzam; kasak'ij ampe ri vers. 24-27 je wa' kub'ij:

24 Ri Abraham k'o chik jun much' ruk' b'elejlajuj (99) ujunab' aretaq xqupix ri uwi' ri ukowil, 25 are k'u ri uk'ajol oxlajuj (13) chik ri ujunab' aretaq xqupix ri uwi' ri ukowil. 26 Je' ri' chi xa pa jun q'ij ri Abraham xuquje' ri uk'ajol xqupix ri uwi' ri kikowil che ketal 27 junam kuk' ronojel ri ek'o cho rachoch, ronojel ri ilom kiwach chupam ri rachoch xuquje' ri eloq'om ruk' pwaq. (Gen. 17:24-27)

We vers. taq ri' kupaxij rib' chaqawach. Xuquje' kaqil ri unimanik ri Abraham rech je kub'an che jas ri utom ri Dios rech kok che ub'anik jas ri kuta' ri trat. Xuquje' kaqab'ij k'u na chi ri are' xuquje' ri Ismael ri uk'ajol xuquje' ri nik'yaj alab'om chik ri k'o cho rachoch, jacha' ri kub'ij ri k'isb'al taq vers: Ri patänil re ri xil uwach cho rachoch, xuquje' ri uwinaq ri uloq'om ruk' pwaq, ekonojel wa' xqupix uwi' ri kikowil junam ruk' ri Abraham.

Xa jeri' ajil tz'aqat tatb'anel, xujopan chuk'isb'alil rech ri qatijonik chrij ri cap. 17 rech ri wuj Génesis. Chupam b'a ri jun qachak chik, kaqatijoj na qib' chrik ri cap. 18. Xa b'a jeri' kaqata' chech alaq chi kujtatb'ej b'a alaq chupam ri jun qachak chik. Jun mul chik malyox chech alaq che qatatb'exik yo'm la ri chomanik la chqe kamik te b'a pa jun q'ij chik. ¡Are b'a ri Dios katewchi'n alaq are wa' ri q'aq'alaj qach'awem!